

Rakennesuunnitelma 2040+

Työohjelma 6.4.2022

Seutuhallitus
Kuntajohtajakokous
Maankäyttö ja asuminen, Liikennejärjestelmä
pp.kk.vvvv
pp.kk.vvvv
13.4.2022

Rakennesuunnitelmasta

Kunnat ovat laatineet yhdessä kaksi rakennesuunnitelmaa seudun yhdyskuntarakenteen kehittämisen suhteen merkittävien valintojen tekemiseen. Suunnitelmat valmistuivat vuosina 2011 ja 2014. Rakennesuunnitelma on tärkeä kuntien yhteisen tahtotilan ilmaus seudun maankäytön kehittämisessä sekä merkittävä päättäjien sitouttaja seutuyhteistyöhön. Kuntien maankäytön suunnittelussa suunnitelma on strategisen johtamisen väline seudun yhdyskuntarakenteen eri osa-alueiden kehittämisessä ja uudistamisessa. Muun muassa keskustojen ja raideliikenteen kehittäminen ovat rakennesuunnitelmien puitteissa tehtyjä, kehitystä edelleen voimakkaasti suuntaavia valintoja.

Rakennesuunnitelma sisältää seudullisen kokonaisnäkömyksen seudun väestönkasvusta, kasvun kohdentamisesta, seudun rakenteen painopisteistä, asuntotuotannosta, joukkoliikennejärjestelmän kehittämisestä, palveluverkosta ja työpaikka-alueiden käsittelystä. Edellisten ratkaisemisen lisäksi vuonna 2014 valmistuneessa rakennesuunnitelmassa kehitettävät teemat on tuotu esiin strategisina valintoina, joiden toteutus on ohjelmoitu ja joita seurataan. Lisäksi suunnitelmaan on nimetty seudulliset kärkihankkeet. Tässä suhteessa suunnitelma on vahvasti strateginen, valikoiva ja potentiaalisesti laaja-alainen kehittämisväline.

Tampereen kaupunkiseudun rakennesuunnitelman päivitys

Rakennesuunnitelman on väline seudun maankäytön kehittämiseen. Maankäyttöön heijastuu seudun kehitysdynamiikka. Lyhyellä ja pitkällä aikajänteellä tapahtuvat muutokset toimintaympäristössä heijastuvat suoraan Tampereen seudun asukkaiden ja yritysten arkeen ja tämä näkyy myös kaupungissa. Viime aikoina maailmassa on tapahtunut useita vaikeasti ennakoitavia mullistuksia. Seudun on pystyttävä vastaamaan näihin muutoksiin ja varauduttava uusiin.

Rakennesuunnitelman päivitys on seutuyhteisölle tilaisuus tarkistaa ja täsmentää tavoitteet seudun kehittämiseksi ja ohjelmoida näihin kytkettävät toimenpiteet maankäytön kehittämisessä. Aiemmin tehtyjen viisaiden valintojen myötä seutu kasvaa tänä päivänä

kestävästi kehittyviin keskustoihin ja raiteisiin tukeutuen. On tärkeää tunnistaa, missä asioissa on nyt tehtävä viisaita valintoja, jotta huominen ja ylihuominen olisivat seudun asukkaille valoisat. Taustan ja puitteen nyt tehtäville valinnoille muodostavat seudulla aiemmin laaditut suunnitelmat, joiden jalkautus on monessa teemassa jo aloitettu.

Rakennesuunnitelman päivityksen myötä Tampereen kaupunkiseudun kunnat:

- Muotoilevat tavoitteet ja periaatteet seudun taajama-alueen maankäytön kehittämiseksi.
- Tunnistavat tavoitteiden pohjalta seudun tulevien vuosien kehittämisen painopisteet ja näihin liittyvät kehittämiskohteet eri sektoreilla.
- Ohjelmoivat rakennesuunnitelman toteutuksen ja seurannan tavoitteiden saavuttamiseksi.

Näiden lisäksi prosessin tulisi tuottaa muitakin laadullisia ja määrällisiä tavoitteita seudun maankäytön kehittämiseen.

Päivityksen lähtökohtia

Tampereen seudulla valmistellaan parhaillaan seutustrategian päivitystä. Strategia valmistuu kesäkuussa 2022. Nyt päivitettävä rakennesuunnitelma jalkauttaa maankäyttöön strategiassa tehdyt valinnat. Strategian päävietet ovat Lumoava arki, Fiksu kasvu ja Maailmalle avoin. Strategian alustava visio on *Meidän ja tulevien sukupolvien yhteinen metropoli*.

Seudulla aiemmin laadittujen rakennesuunnitelmien taustalle on laadittu merkittäviä taustaselvityksiä, joista suunnitelmat on koostettu. Ensimmäinen rakennesuunnitelma koostettiin neljästä osaselvityksestä (palvelut, liikenne, asuminen ja ilmasto). Sitten teemakohtaisten osakokonaisuuksien valmistelu on siirtynyt seututyöryhmiin, jotka edistävät ja täsmentävät teemoja toisiinsa nähden verrattain itsenäisesti. Ajan kuluessa teemojen valmistelun vaiheet ovat jonkin verran eriytyneet toisistaan.

Liikenteen ja asumisen, keskustojen, elinkeinoalueiden sekä viheralueiden teemoja rakennesuunnitelman päivitykseen valmistelevat maankäytön ja asumisen sekä liikennejärjestelmän työryhmät. Palveluiden ja ilmastotyön valmistelusta rakennesuunnitelman päivityksessä vastaavat näitä teemoja vakituisesti valmistelevat työryhmät. Rakennesuunnitelman päivityksen yhteydessä edellä luetellut, eri valmistelun vaiheissa olevat osakokonaisuudet sovitetaan toisiinsa. Tässä työssä tärkeää on seudullisen ratkaisun täsmentäminen sekä kehittämisen keihäänkärkien tunnistaminen, valmiiden ratkaisujen esiin nostaminen sekä uusien selvitysten tarpeen toteaminen ja toteutuksen ohjelmointi.

Rakennesuunnitelma raportoidaan selkeinä tulosteina: karttana ja siinä olevia ratkaisuja avaavana selostuksena. Suunnitelma tuotetaan myös Ympäristöministeriössä kehitteillä olevan kansallisen tietomallin mukaisena digitaalisena aineistona. Lopullinen suunnitelma voi sisältää myös muuta havainnollistavaa materiaalia.

Rakennesuunnitelmassa tehdyt valinnat ja ratkaisut kytketään tuleviin MAL-sopimukseen. Rakennesuunnitelman valmistelu painottuu vuosille 2022 ja 2023.

Rakennesuunnitelman tilannekuva 2020

Rakennesuunnitelman tilannekuva laadittiin Maston ja LJ:n yhteistyönä vuonna 2020. Tilannekuvan yhteydessä tarkasteltiin rakennesuunnitelman 2040 jalkautumista juridisiin kaavoihin. Kaavallisessa tarkastelussa todettiin rakennesuunnitelman ratkaisujen siirtyneen kaavoihin pääosin hyvin. Muutamit tuolloin esiin tulleet poikkeukset liittyivät tarkemman tiedon valossa löytyneisiin rakentamisen esteisiin. MAL-seurannan kautta tiedetään, että kuntien kaavallinen valmius kasvun vastaanottamiseen on hyvä. Kunnat edistävät aktiivisesti rakennesuunnitelman strategisia painotuksia. Muun muassa keskustojen uudistumista työstetään.

Tilannekuvassa arvioitiin myös rakennesuunnitelman painotuksia ja tavoitteita ja todettiin, että strategisia kärkiä voisi olla valikoidummin rakennesuunnitelman yhdeksän sijaan ja että kehitettäväksi kärjiksi voisi nostaa teemoja myös maankäytön teemojen ulkopuolelta. Myös uusia painotuksina nostettiin tarjolle **esimerkiksi vanhojen asuinalueiden uudistaminen ja**

asumisen vetovoiman vahvistaminen laadukkaalla ja persoonallisella rakentamisella sekä liikenteen kestävyys edistäminen monipuolisella keinovalikoimalla.

Seudulla on historiansa kautta hyvä pohja yhteiselle suunnittelulle ja aiemmin tehdyt ratkaisut kantavat yhteistyötä. Näin ollen päivityksessä on ajankohtaista arvioida rakennesuunnitelman muotoa, seudullisen yhteistyön kärkiä ja aiempia ratkaisujen tarkentamista päivitetyn tiedon valossa. Tässä työssä tukena ovat myöhemmin valmistuneet selvitykset ja ohjelmat, mm. MAL-sopimuksen mukaiset asuntopoliittinen ohjelma ja lähijunaliikenteen tulevaisuuskuva sekä valmisteilla oleva seutustrategia.

MAL4-sopimus ja rakennesuunnitelman tilannekuvan päivitys

MAL4-sopimuksessa on 41 sopimuskohtaa, joista suuri osa tuottaa lähtökohtia rakennesuunnitelman päivitykseen. MAL-sopimuksen osakokonaisuuksien yhteensovittamisessa tulee pohdittavaksi rakennesuunnitelman tarkkuus ja esitystapa. Esimerkiksi kasvun allokoinnin tarkkuus on yksi valmistelun aikana ratkaistava asia. Tällä on heijastevaikutus rakennesuunnitelman käytettävyyteen esimerkiksi joukkoliikenteen kehittämisen ohjelmoinnissa ja myös kuntien yhteistyön ulkopuolella. Esimerkiksi Pirkanmaan pelastuslaitos on ollut kiinnostunut seudun kasvun allokoitintiedoista.

Seutuyksikkö kokoaa kevään 2022 aikana esityksen MAL-sopimuksen toimeenpanon tuottamista lähtökohtatiedoista ja jo toteutetuista linjauksista huomioitavaksi Rakennesuunnitelman päivittämisessä. Lähtötietoselvitys ja arviointi keskeisistä tietotarpeista käsitellään ja hyväksytään seutuyksikössä kevään 2022 kuluessa yhdessä Maston ja LJ:n kanssa.

MAL4- sopimuksen osakokonaisuuksien valmistelua on ohjelmoitu vuoden 2023 loppuun saakka. Näin ollen Rakennesuunnitelman valmisteluun tulee jonkin verran päällekkäisyyttä. Rakennesuunnitelman ja rakenteen kannalta keskeiset kokonaisuudet valmistuvat pääosin jo vuoden 2022 aikana.

Seutustrategia

Seutuyksikössä valmistellaan parhaillaan seutustrategiaa. Seudun työryhmät osallistuvat strategian valmisteluun keväällä 2022 ja strategia valmistuu kuluvan vuoden kesällä. Rakennesuunnitelman päivitykseen ennakoidaan saatavan lähtökohtia ja painotuksia strategiasta.

Seutustrategian pohjalta nousee kevään aikana seudun kehityksen kannalta ajankohtaisia ja tärkeitä kehittämisteemoja, joiden kautta rakentuu kytkös seutuyksikön muissa työryhmissä kuin Mastossa ja LJ:ssä tehtävään valmisteluun. Näin ollen seudun ennakointityö, ilmastotyö ja HYPÄ:ssä tehtävä valmistelu saattavat kytkeytyä rakennesuunnitelmaan niiltä osin, kun valmisteltaville sisällöille on tarve rakentaa kytkös maankäyttöön.

Kaupunkiseutusuunnitelman tietomalli ja seudun digihanke

Ympäristöministeriö käynnistelee parhaillaan kaupunkiseutusuunnitelman tietomallihanketta, jossa tavoitteena on luoda valtakunnallisesti yhteismitallinen tietomalli kaupunkiseuduilla tehtävän suunnittelun tueksi. Tietomallin on määrä valmistua marraskuussa 2022 ja sitä hyödynnetään rakennesuunnitelman kokoamisessa.

Seutuyksikössä on käynnistymässä digihanke, jonka tavoitteena on kehittää Tampereen kaupunkiseudun rakennesuunnitelmalle paikkatietopohjainen seurantajärjestelmä, joka vastaa yhdyskuntarakenteen kehittämistä koskeviin tietotarpeisiin. Hanke sisältää rakennesuunnitelman seurantamittareiden määrittelytyön, eri tietolähteistä saatavien lähtöaineistojentietovirtojen mallintamisen, nykytilakartoituksen kuntien tuottamasta aineistosta sekä teknisen alustan kehittämisen Tampereen kaupunkiseudun käyttöön.

Hankkeiden puitteissa tuotettavaa arkkitehtuuria hyödynnetään rakennesuunnitelman valmistelussa.

Muut lähtöaineistot

Prosessin aloitusvaiheessa käydään keskustelu työn sisällöistä. Tässä voidaan nostaa esiin ehdotuksia rakennesuunnitelmassa tutkittavista sisällöistä. Ehdotukset kootaan prosessisuunnitelmaksi.

Prosessin tavoitteet

Päivitysprosessin aikana todetaan ja tunnistetaan seudun kehityksen ja elinvoiman kannalta tärkeimpiä ilmiöitä ja strategisia tavoitteita. Prosessin aikana kytetään maankäytön kehittäminen välineeksi tunnistettujen ilmiöiden hallintaan ja strategisesti merkittävien tavoitteiden edistämiseen niiltä osin, kun suunnittelun ja tarkoin kohdennettujen investointien keinoin ilmiöitä on mahdollista käsitellä. Lähtökohtia strategisiksi tavoitteiksi tarjoavat parhaillaan päivitettävä seutustrategia sekä esimerkiksi MAL4-sopimus, jonka tavoitetilassa on nostettu esiin merkittäviä tämän päivän haasteita ilmastonmuutoksesta sosiaaliseen eriytymiseen.

Prosessin tavoite on jäsentää seudun kehitykselle tärkeät, strategiset lähtökohdat ja maankäyttöön kytkeytyvä kehittäminen ja tämän seuranta yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.

Prosessi

Seutuyksikkö on luonnostellut tiiviin rakennesuunnitelmalle tiiviin päivitysprosessin, joka on kuvattu ohessa taulukkona päätöksentekovaiheineen sekä jatkossa taulukkoa avaavana tekstinä.

EHDOTUS RAKENNESUUNNITELMAN PÄIVITYSPROSESSIKSI

OSALLISTUMINEN	VAIHE 0: LÄHETEKESKUSTELU	VAIHE 1: LÄHTÖAINEISTO JA PÄIVITYSTARVE	VAIHE 2: TAVOITTEET, PERIAATTEET JA PAINOTUKSET	VAIHE 3: KOKOAMINEN STRATEGISTEN PAINOTUSTEN ILMIASU	VAIHE 4: HYVÄKSYMINEN
TYÖPAJA KOKOUS	HELMI-HUHTIKUU 2022	MAALIS-KESÄKUU 2022	ELOKUU-MARRASKUU 2022	TAMMIKUU-HUHTIKUU 2023	TOUKO-SYYSKUU 2023
	Valmistelun lähtökohdat	Aloitusvaihe	Tavoitteet	Kokoamisvaihe	Rakennesuunnitelma 2040+
	<ul style="list-style-type: none"> Valmisteluprosessi ja organisointi Lähtötietojen tunnistaminen Rasun ja MAL-sopimuksen tilannekuva ja suositukset Toimintaympäristön analyysi Käyttäjätarpeiden kartoitus/kysely 	<ul style="list-style-type: none"> Aloituskokous: Päivitystarpeen ja käsiteltävien teemojen tunnistaminen 5-6/22 - vietään prosessisuunnitelmaan Työryhmäkohtaiset kysymykset päivitystarpeen määrittelyä varten Osallisuusmalli Feitueana 	<ul style="list-style-type: none"> Tavoitteet periaatteet ja painotukset Toteutuksen ohjelmoinnin periaatteet Suunnitelman temaattiset sisällöt Esitystavan tarkentaminen Osallisuusmallin toteutus 	<ul style="list-style-type: none"> Tavoitteiden toteaminen ja kokoamisvaiheen muotoilu Temaattisten sisältöjen yhteensovittaminen Kartalle sekä selostus Vaikutusten arviointi Toteutuksen ohjelmointi ja vastuutus Viimeistely 	<ul style="list-style-type: none"> Lausunnotmenettely jäsenkuntiin ja sidosryhmiin Hyväksymismenettely TKS ja kunnat
Työvaiheen tulos		Prosessisuunnitelma	Tavoiteraportti	Suunnitelman päivitys	
Valtuustot			SF 12/2022		
Kunnanhallitukset			11/2022		
Kjk ja seutuhallitus	25.3 ja 27.4	3.6 ja 8/22	26.10	KJK+SH X2	
Masto & LJ ja seututyöryhmät			Masto ja LJ, 8/2	Masto ja LJ	
Asukkaat ja sidosryhmät		8/22			

Vaihe 0. Lähetekeskustelu, valmistelun lähtökohdat

Suunnitelman lähtökohtien kokoaminen sisältää ennen muuta lähetekeskustelujen sarjan, joissa tarkastellaan työn alustavia tavoitteita sekä suunnitteilla olevaa prosessia.

Seutuyksikkö tuottaa omana työnään aiemmin laaditun rakennesuunnitelman tilannekuvan päivityksen. Tässä vaiheessa toteutetaan myös tiivis toimintaympäristön analyysi sekä käyttäjätarpeiden kartoitus. Nämä ovat tukimateriaalia prosessin seuraavalle vaiheelle.

Vaihe 1. Lähtöaineisto ja päivitystarve, aloitusvaihe

Ensimmäisessä vaiheessa kerätyn tiedon pohjalta käydään seudun työryhmissä aloituskokous, joiden tavoite on päivitystarpeen toteaminen ja rakennesuunnitelmassa käsiteltäviksi tarjottavien teemojen tunnistaminen työryhmittäin. **Keskustelujen yhteenvetona ja aloitusvaiheen tuloksena laaditaan prosessisuunnitelma, johon on tuotu esiin päivitystarve sekä yhteenveto ehdotetuista sisällöistä.** Suunnitelma käsitellään myöhemmin Mastossa, kuntajohtajakokouksessa ja seutuhallituksessa. Lisäksi suunnitelmaan on tuotu tarkennettu kuvaus päivityksen aikataulusta ja vaiheista. Myös asukkaiden osallistumisen malli on ratkaistu dokumentissa.

Vaihe 2. Tavoitteet, periaatteet ja painotukset

Hankkeen kolmannessa vaiheessa määritellään rakennesuunnitelman tavoitteet, periaatteet ja strategiset valinnat. Tässä vaiheessa ovat esillä suunnitelman teemat ja sisällöt, joita katsotaan tunnistettujen seudun kehittämistarpeiden sekä seutustrategian valossa.

Kolmas vaihe toteutetaan kolmen työpajan sarjana, joiden tuloksena syntyy rakennesuunnitelman päivityksen tavoitteet, jotka hyväksytään Mastossa, kuntajohtajakokouksessa ja seutuhallituksessa. Työvaiheen tuloksena valmistuneen tavoiteraportin tehtävä on ohjata rakennesuunnitelman kokoamisvaihetta sekä seurannan rakentamista. Tavoitevaiheessa voidaan ottaa kantaa suunnitelman sisältöjen rooliin ja näiden käsittelytapaan jopa kartallista esitystapaa myöten. Ensimmäinen työpaja suunnataan seudun kaikille työryhmille, toinen kuntajohtajille ja seutuhallitukselle ja kolmas kunnanhallituksille.

Kolmannessa vaiheessa aktivoituu vuoropuhelu seudun asukkaiden kanssa. Tavoite on rakentaa asukkaisiin dialoginen suhde, jossa asukkaat pääsevät antamaan palautetta täsmentyvään suunnitelmaan. Tähän työvaiheeseen asukaskontakteja on suunnitteilla kaksi.

Vaihe 3. Kokoaminen, strategisten painotusten ilmiäsu

Prosessin neljännessä vaiheessa kootaan suunnitelman sisällöt kartalle ja havainnollistavaksi ja kartan ratkaisuja syventäväksi selostukseksi edellisessä vaiheessa muotoiltujen tavoitteiden, periaatteiden ja painotusten mukaisesti. Työvaiheen tärkein tehtävä on sovittaa toisiinsa suunnitelman sisällöt ja ratkaista tässä vaiheessa esiin nousevat suunnittelukysymykset. Suunnitelman keskeiset sisällöt ja kokoamisvaiheessa tehdyt valinnat kirjataan perusteluineen rakennesuunnitelman päivitystä kuvaavaan selostukseen.

Työvaihe toteutetaan kolmen työpajan sarjana, joiden aikana tuotetaan suunnitelman kartta sekä tarkentavia teemakarttoja, näitä kuvaava selostus, suunnitelman toteutuksen ohjelmointi sekä hahmotelma seurannasta. Suunnitelma laaditaan sekä digitaalisena aineistona Ympäristöministeriön digikaava- hankkeen mukaisesti että tulostettavana versiona. Työvaihe käynnistyy aloituskokouksella, jossa todetaan tavoitevaiheen tulos ja hahmotellaan suunnitelman kokoamisprosessi sisältöineen ja painotuksineen.

Työpajojen välissä rakentuvaa suunnitelmaluonnosta arvioidaan vaikutusten arvioinnin kautta, jolloin tehtyjä valintoja on vielä mahdollista tarkistaa. Samoin työpajojen välissä jatketaan vuoropuhelua asukkaiden kanssa. Tämän vuoropuhelun tavoitteena on myös vuorovaikutteisuus siten, että asukkaiden kommentteista on mahdollista oppia suunnittelupöydällä. Työpajojen välissä kokoamisvaiheen dokumentteja käsitellään mastossa, kuntajohtajakokouksessa ja seutuhallituksessa.

Vaihe 4. Hyväksyminen

Päivitysprosessin viimeisessä vaiheessa viimeistely aineisto hyväksytään seudun valmistelu- ja päätöksentekokoelimitys ja lähetetään kuntiin lausunnoille ja viimeistelyn jälkeen lopulliseen hyväksymiskäsittelyyn kuntien valtuustoissa.

Toteutustapa

Rakennesuunnitelman päivitys on tarkoitus toteuttaa vahvasti seutuyhteistyöhön nojaten työpajojen sarjana, joiden aikana määritellään päivityksen tavoitteet ja kootaan näiden pohjalta päivitetty kartta, selostus, toteutuksen ohjelmointi ja seuranta. Päivitysprosessin aikana toteutetaan asukasvuoropuhelu ja vaikutusten arviointi.

Seutuyksikössä valmistellaan tarjouspyyntöä, jonka tarkoitus on saada konsulttitukea edellä kuvatun prosessin toteuttamiseen. Konsultin osuus koskisi prosessin tavoite- ja kokoamisvaiheita siten, että konsultti vetäisi tavoite ja kokoamisvaiheen työpajat sekä koostaisi lähtöaineistosta ja työpajojen tuloksesta raportoinnin ja suunnitelman digitaalisen aineiston. Konsultin tehtävänä olisi myös suunnitelman vaikutusten arvioinnin organisointi.

Rakennesuunnitelman päivityksen asiantuntijaohjausryhmäksi esitetään mastoa, joka tehtävänä on huolehtia liikennejärjestelmätyöryhmän osallistamisesta. Alustavan suunnitelman mukaan ohjausryhmä kohtaa valmistelijat yhteensä kolme kertaa: ennen tavoite- ja työpajavaiheen alkua, tavoitevaiheen päätyttyä ja ennen kokoamisvaiheen päättymistä.

Aikataulu

Työskentelyn valmisteleva osuus on käynnistynyt vuoden 2022 alussa. Valmistelu- ja suunnitteluvaihe on tarkoitus saada valmiiksi keväällä 2023, minkä jälkeen työ siirtyy hyväksymiskäsittelyyn.